

Universal Declaration of Human Rights - Susu

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ADAMA XAFE RAFALE SARIYEE DENTEĞE

[Preamble]

A kolon fera, ibunadama xa lasiriya nun axa adamaya xafe rafale non findixi yeteralui tigitigira, a bara masen won be, a tinxinyi nun boƣe sa bara senbe soƣo dunuya birin kui.

A kolon fera, adamaya xafe sariyee mu mabanbanxi han to i bunadama yira, nafe nanije xi funmalaya, gere, gbaloe nun misikine ya mu ƙoƙma. Ƙoƙo xabirin bara na sariyee ratinme, gbaloe ƙoƙmane, gere ƙoƙn, funmalaya nun misikine ya ƙoƙn. I bunadamaya bara rasabati nate mui.

A kolon fera, adamaya xafe rafale sariyee rasabatife findixi fe fanyi nan na, alanma ibunadamaya xun xa magaga mange sanyi sariyela yira.

A kolon fera, a pamanee xa xanunteya senbe sofe e bore tagi, sugandi fanyi nara.

A kolon fera, a O.N.U. xa masenyi, i bunadamaya sariyee tigitigi rasabati fe findixi xaxili fanyi nan na, alanmane: gine nun xame xa suxu laxale keren, a xa masen e be, pama xa yiriwe senbeteyafe sabui gbegbe lanxi e tan ma.

A kolon fera a pamanee naxe birin manaxi O.N.U. kui e bara nete tongo adamaya xafe rafale sariyee ratinme fera, na niye mane ibunadamaya xa mabanban.

A kolon fera a birin lanmafe nara yi sariyee nun yi yetera lui tide gbofe, na ƙoƙmane a niyede layidi ratinme.

Malanyi xungbe bara amasen

pamanee xa yi masenyi adamadi suxukima pama nun pamanee birin yira alako a lufera xun dee birin sondonyi ma xaranyinun lɔnni sabura, na binye nun sariyee rasabatifera pamanee kui nun a farima.

Sariye singe (1)

Adamadie birin barixine e lan yeteralui kui, yete kolonyi nun yete suxu kima. Fondoe nun faxamui na e be boresuxu kima bariboreya fanyi kui.

Sariye firinde (2)

Kankan ƙoƙma a tukude yi sariyee ra, ana dangi nara fisamanteya yo man mu luma mixi be akelide sabura, axa boxi rapereki sabura yegeti keren mu naxan kui a siƙoƙya kima, fate ƙingi kima, a xui kima, a fere kima, a dine kima na sa fatan pamanee ra xanamu pama ndee ra, fere kima xanamu kigbete nana sa fatan dedera ƙoƙo naxan ƙoƙe nde bun xanamu dansaxi naxan xa yeteralui ma.

Sariye saxande (3)

Baloe wayibiya birin be, marafulunyi nun xaxilisa.

Sariye naninde (4)

Ndende mulan alu konyiya nun ƙaxankate kui. Konyiya nun ibunadama sare bara raton akeƙa birin ma.

Sariye sulinde (5)

Naxankate nun tɔre mu sama ndende fari. Xanamu yayixare naxan mulan ibunadama be.

Sariye senninde (6)

Kankan xa adamaya daxe axa kolon yire birin.

Sariye soloferende (7)

Adamadi birin lan sariye kui e man birin lan e xun xa magaga sariye yi keɲa keren.

Sariye solomasaxande (8)

Bɔɔxi sariye banxidee lan eka ibunadama keren keren ma xun magaga fee ma naxe bara tuxunsan.

Sariye solomananinde (9)

Ndende mulan a suxu tɔɲege kui, amakankan xanamu bɔɔxi ma xandi ama.

Sariye funde (10)

Awayibiyaxi ibunadama xafe xa yaxandi alaxinera, alankenemaya kiti banxi tinxinyira, ayo nun ayalagi waxan naba.

Sariye fu nun keren nde (11)

- 1. Xa sikenteya bara rasiga adamadi ndema fe kobi rabafe nde xunma, naxankate yo mu daxe a be sinden fo na fe yegi.*
- 2. Mixi yo mulan axa makankan fendema naxan murotɔnxi bɔɔxi sariye kui. Naxankete gbete fan mu dɔɔɔ ama naxan dangi yi fera ba temui naxankatera.*

Sariye fu nun firinde (12)

Birin nun a yetekan xafe rapereki nara. Mixi niya mu naxan yama. A na findi axa denbaya xafera, a lingira xa fera, xanamu a hayie xafera naxan a niɲema axa xɔɣeya nun a xa lasiriya nu mabere. Awayibiyaxi ibunadama be, sariye xa a xun magaga na fee ma.

Sariye fu nun saxannde (13)

- 1. Awayibixi mixi be axa a sabatide sugandi anun axa ɲere a sagora.*
- 2. Adamadi birin nɔma kelide a baride a sa sabati bɔɔxi gbete ma. A man gbilen xa ma gbilenfe.*

Sariye fu nun naninde (14)

- 1. ɔɔɔ ɔɔɔ kui, daxe adamadi birin be, axa siga bɔɔxi gbete ma naxan nɔma arasene de alako axa axun na kisi.*
- 2. Na sariye daxe exa raba tinxinyi fari, kirae fari naxan aniɲema adamadi mulu tɔɲege kui O.N.U. sariye tɔɲi dɔɔxi naxe ra.*

Sariye fu nun sulinde (15)

- 1. Adaxa adamadi birin be sɔɔɔ de fe ya xa i mini a be.*
- 2. Ndende mu daxe ixa ratɔn i sɔɔɔ de xa fera, xanamu iratɔnfe sɔɔɔde masara fera.*

Sariye fu nun senninde (16)

1. *Xa gine nun xame bara suda kamali, adaxa e xa futi raso e tagi, na mufa sijɔɔɔya ma, baride fema, xanamu dine fema. A man daxa e be, e yete xa denbaya rasabati. E man lan sariye kima futi kui nun futi galife kui.*

2. *Futi mu noma sode fo gine nun xame lan fe keren ma.*

3. *Nama xunde singe lanxi denbaya nan ma, adaxa na denbaya xun xa makanta pama nun mangasanyi yira.*

Sariye fu nun solofere nde (17)

1. *Mixi nalu a keren ma xanamu pama nde kui, awayibiya xi a sɔɔɔde xa lu a sago.*

2. *Funmalaya nde yo mulan axa adamadi sɔɔɔse yira.*

Sariye fu nun soloma saxan nde (18)

Adamadi birin lan axa axa mapɔɔxunyi masen a sagora, a xaxili rawali, a so dine a sagora. Na sariye noma a nijede adamadi dine masara, a noma denxeniya de a keren xanamu pama yama lonni nun namunye sabura.

Sariye fu nun solomanani nde (19)

Adaxa adamadi birin be axa afondo fe masen. Nakui a mulan axa tɔɔɔe mafixe nde sɔɔɔ. Na fondo fe masenyi noma rabade naninyi yo mulu ama, a fa findi xibaru fenfera, amasɔɔɔfera, xanamu ara wundan fera keɔa moli birin na.

Sariye mɔɔɔɔɔɔnde (20)

1. *Adaxa adamadi birin be axa lan malanyi, xanamu malanyi xunde nde bɔɔɔe sa naxan kui.*

2. *Ndende mu karaxan ma sofera lanxunde nde yama.*

Sariye mɔɔɔɔɔɔnun keren nde (21)

1. *Adaxa adamadi birin piya xalu axa bɔɔɔi raperefe kui, a findi i yetera xanamu mixi gbete naxan sugandixi.*

2. *Adaxa adamadi birin be axa mangasanyi wali sɔɔɔ a bari bɔɔɔi ma ta girasa yo mu naxe.*

3. *Nama waxɔɔfe lanma axa masen sugandi tinxinxi kui, naxan nabama temui-temui ma, birin lan sugandi naxan kui, kundo sugandi xanamu sugandi lankene maya xi matexetenyi mu naxan kui.*

Sariye mɔɔɔɔɔɔn nun firin nde (22)

Wayibiya nara pamane mixi birin xun xa makanta, na findixi daxamuife, dɔɔɔɔboreya nun lonni ratinme sabu nan na. Na fee birin fatanma bɔɔɔi diexa duruxɔɔɔe nun xanunteya luti naxan na e nun bɔɔɔi gbete safera bɔɔɔi yayilanki fari nun a daxamuie.

Sariye mɔɔɔɔɔɔn nun saxan nde (23)

1. *Wali, nun mixi waxɔɔn wali sugandi fe wayibiya xi birin be. Birin ma lan wali munafanyi kui, aman daxa a xun xa makanta wali sɔɔɔtareya ma.*

2. *Adaxa birin be fisamanteya mu naxan yama, a mu sundi sɔɔɔ axa wali bere ma.*

3. *Ndende walima, awayibiyaxi a be axa musundi sɔɔɔ naxan noma axa denbaya bun tide, a yigi nun binye sa ma, a man nɔ a malide sabu gbete sɔɔɔ fera naxan ibunadama xafe makanta ma.*

4. *Adaxa adamadi birin be axa walikee xa lanxunde nde yayilan e xa munafanyi xun magaga fera.*

Sariye mɔxɛɛnɛn nun naninde (24)

Malabui nun ɲaxe-ɲaxe daxe adamadi birin be a man daxe a be axa wali temui xa sugandi, malabui waxatie xa lu a be a naxee sare sɔɔma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun suli nde (25)

1. Adaxa adamadi birin be axa sabati sɔɔ alako axa santeya xa makanta. A tan nun axa denbaya xa yiriwe sɔɔ donse fe kima, sosefe, lingirafe, saribafe anun ibunadama xafe yayiba fe nax an fan a be. A xun xa makanta xa bara fura, xa lanyuri bara a sɔɔ, xa bara fori, xa muna walide, xa kaɲe giɲe nora xanamu fere yo muna ayi naxan axa mantɔɔli bama.

2. Mali wayibiyaxi ne dingeya be nun dimediya be. Dimedi birin lan axa meni kepa keren, a fa sɔɔ futi kui xanamu a fari ma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun seni nde (26)

1. Adamadi daxe axa matinxin; na matinxinyi daxe axa sa birin sago naxan findi dimedi xunxurie nun a matexie xaran fera. Xarande banxi xunde singe sofe findixi teku non na. Yamakɔta xaranyi nun yirawali xaranyi lanma axa rayiriwa. Lɔnni banxinde xungbe wayibiya xi birin be, birin nun a xaxili bere.

2. Lɔnni lan axa senbe fi adamayama amakenen, a senbe fi ibunadama xa wayibiyae ma. Alan, axa faxamui, di ɲe, marafanyi rasɔɲeya ɲamanee tagi, sie birin tagi, diɲe xundee tagi nun O.N.U. malanyi xa walie rasabati fe bɔɲe sa kui.

3. Adaxaxine di kanyie be e xa xuri sugandi e naxan fima e xadie ma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun solofere nde (27)

1. Adaxa adamadi birin be a so ɲama xa lɔnni yayibafe a yetera. Abelexe rawalie tɔne sɔɔ yamakɔta walie nun munafanyie naxe minima a kui.

2. Adaxa birin be axa xaxili rawali, a belexe rawali nun yamakɔta walie munafanyi xun magaga naxee yayilan fe fatanxi atan na.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun solomasaxan nde (28)

Adaxa adamadi birin be axa a fondo rasiga yi sariyee ratinme fe xɔn ɲamanɛ kui nun a farima.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun solomanani nde (29)

1. Lanle rakamali daxi na ibunadama be axa ɲama kui, ɲama naxan findi axa adamaya a nun axa yeteralui sabura.

2. Sariyɛ dande saxine adamadi birin be axa maraba, a nun axa yeteralui rasabati kui, na nan anijɛma axa na maraba anun axa yeteralui mabanban sadɔɔɔfe mixi gbete ra alako taxasi nun yiriwe sabati ma ɲama kui kinaxe naxan a yete ra.

3. Na wayibiyae nun na yete ralui mu nɔma rabade muku O.N.U. waxɔɲfe nun axa sariyɛ saxie xanbi.

Sariye tongosaxan nde (30)

Sariyɛ nun wayibiya yo muna yi masenyi xungbe kui naxan kiraya nde masenxi ɲamanɛ be, malanyi xanamu mixi nde be naxan anijɛma axa kewali nde raba naxan sabui nɔma mayibiya e nun sariyee naxee masen xi nee xunnakanade.